

Posudek diplomové práce

Nea Brkičová: Motiv ženy v díle Jakuba Demla

Pro svou diplomovou práci si Nea Brkičová vybrala postavu básníka a kněze Jakuba Demla, především se zaměřem dobrat se postavení a úlohy ženy v jeho rozsáhlém a mnohotvarém díle, Je třeba říci, že jsou to právě ženské postavy, které jsou často nejvíce probírány v souvislosti s s dílem Jakuba Demla, zejména proto, že v něm zaujímají a sehrávají významnou a nepominutelnou roli, navíc tento problém, který u jiných spisovatelů je vnímán více méně samozřejmě či přirozeně, vzbuzuje u Demla především zcela výjimečnou pozornost, či dokonce až nemístnou zvědavost, protože byl katolickým knězem, navíc ženské postavy nevystupují v jeho díle pod smyšleným jménem, ale pod svým jménem občanským, stejně jako všichni ostatní hrdinové jeho životně-básnického neustále se vyvíjecího textu „in progress“.

Často je Demlův vztah k nim, či spíš vzájemný vztah obou „aktérů“ vnímán jako společenský skandál, neboť hrdinky tohoto „poměru“ jsou vdané ženy, zároveň ovšem ženské postavy, jichž je ostatně v galérii ženských postav nepřeborné množství od žen z literárních kruhů (Majerová, Neumannová) až ke služkám či venkovským babičkám, stejně ovšem jako postav mužských (O. Březina, J. Florian, F. Bílek, F. X. Šalda), sehrávají v Demlově životě podstatnou roli, řadu jich ovšem známe jen z korespondence, ale v díle je nenajdeme, nebo jsou dokonale ztajené, což se týká i postav mužských, je tedy patrné, že Deml své postavy pro dílo „vybíral“ a z některých postav svého života vytvořil ve svém „teatrum mundi“ postavy kladné, dokonce jisté „kultovní idoly“, mající ve fresce jeho díla ztělesňovat modly „ustavičné přítomnost“ proti toku času a „definitivnímu dílu Smrti“, tedy ztělesňovat „život smrti mé“.-:

Význam Demlových ženských postav a jejich časté chápání charakterizuje diplomatka už v úvodu své práce, když vyzdvihuje motiv ženy jako „hybnou sílu jeho díla“, ale zároveň upozorňuje, že „právě s tímto motivem je spojena řada mýtů. fám a floskulí“. V „případu“ básník Jakub Deml je v této souvislosti třeba

upozornit na podobné a rovnomocné zacházení s tzv. Demlovým antisemitismem a „vytesávání a modelování“ Demlova pomníku jako totému antisemitismu českého básníka, nehledě na ostatní zaběhané a věčně opakované fráze charakterizující tak či onak tohoto básníka, zatímco jeho dílo nebývá podrobeno ani kritickému výkladu, ani rozboru jeho poetiky atd.

Můžeme tedy diplomatčinu práci jen přivítat jako jednu z cest dobývajících se vůbec ke smyslu Demlova díla a zabývajících se seriózně jednou z ústředních otázek, které toto dílo klade. Jak se totiž ze skutečných lidí stávají v Demlově díle nositeli Demlových básnických vizí a celkového uchopení světa, tedy zjednodušeně: ztrácejíce svou životní úlohu, sehrávají novou roli v Demlově thetrumu, proměňují se v postavy „románové“ atd., a tak nabývají funkci estetickou?

Na tuto otázku se diplomantka pokouší tedy odpovědět prostřednictvím motivu ženy v Demlově díle. Svou práci si rozdělila do třech hlavních oddílů, obsahujících řadu pododdílů či podkapitolek. V úvodním oddílu vcelku zdařile načrtává stručnou charakteristiku a specifiku „fenoménu Jakub Deml v české literatuře“ a základní děje a rozhodující události jak jeho života, tak vývoj díla, zatímco v oddílu druhém se už soustřeďuje na motiv ženy, zejména pokud jde o ženy jako konkrétní postavy vstupující a ovlivňující jeho život a dílo. Člení je na kladné světské postavy s nadosobním přesahem a bez nadosobního přesahu, připojuje k nim církevní světice, a proti tomuto okruhu staví okruh ženských postav záporných a rozporuplných.

Nejrozsáhlejší je třetí oddíl, nazvaný Interpretace část. Ve svém výkladu vychází diplomantka od zpodobení matky a její proměny v kultovní symbol, k němuž připojuje postavu Pavly Kyticové jako její zástupkyně. Odtud pak dochází v následující kapitole k paralele mezi těmito postavami či postavami dalšími (např. A. Wiesenbergerová) se světicemi, opírajíc svoji argumentaci jak o jejich tělesný vzhled, tak o bolestný životní osud, a připojuje k takto interpretovanému motivu těchto žen-světic jako jejich syntézu Pannu Marii a součástí tohoto mariánského kultu se posléze stává i Demlova sestra Matylka. Tím ovšem diplomatčina interpretace motivu ženy v Demlově díle nabývá

výrazně katolické orientace a pomíjí se tím chronologická i příběhová úloha či role, kterou jednotlivé hrdinky v odvíjení Demlova „životního textu“ sehrávají, jehož se stávají rovnocennou součástí, stejně jako se historické dění podílí na utváření jak jejich charakteru, tak charakteru hlavního hrdiny – Demla samotného. Tak např. Kyticová nabývá své mateřské role od chvíle, kdy Deml v rodném Tasově postaví dům a zakládá ve 20. letech na národně-sokolských idejích atd.. „tasovskou rodinu přátel“. S její smrtí tato rodina zaniká.

Motiv ženy či žen v Demlově díle má tedy pojetí chronologické, ale zároveň ono pojetí kultovní, tedy podobu idolu vztyčeného jako vzpoura proti proudu kalendářního a historického toku času. Diplomantka se vcelku pochopitelně nechala vést oním druhým aspektem motivu ženy v Demlově díle, což ostatně neubírá hodnotě její práce. Zřetelně je to vidět v podkapitole Osudové ženy, kde je na první místo postavena M. R. Junová, pak Wiesenbergerová a nakonec Kateřina Sweerts-Sporcková, ačkoliv chronologické pořadí v díle je zcela opačné a Wiesenbergerová by sehrávala ve 30. a následujících letech v Demlově díle nepochybně zcela jinou roli než původně. Motiv ženy či „ženy v množném čísle“ má tedy v Demlově díle ještě nepochybně další podobu, nejen tu „idolatrickou“, Je vždy vázán na jisté období vývoje Demlova díla a můžeme ho dokonce podle oněch hlavních postav členit, byť se motivy jednotlivých hlavních ženských hrdinek a jejich tváří v různých palimpsestových podobách navracejí a překrývají.

Přes tuto poznámku považuji práci za zdařilou, zejména obšírným a podrobným zvládnutím rozsáhlého Demlova díla, navíc tato práce dokládá z hlediska jednoho z ústředních motivů, byť pojatého z jednoho úhlu, že Demlovo dílo je jeden a nedílný celek.

Navrhuji klasifikovat práci jako výbornou.

PhDr. Vladimír Binar